

«Коррупция даражаси — мамлакат тараққиёти ва демократиясининг кўрсаткичи ҳисобланади» — Акмал Бурханов

Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори Акмал Бурханов «Газета.uz»га берган интервьюсида олдин эгаллаган лавозимларида учраган коррупция ҳолатлари, Ўзбекистонда коррупцияни қўзғатувчи омиллар, қонунчиликда қандай бўшлиқлар борлиги ва агентлик давлат бюджетини талон-тарож қилиш ҳолатлари билан қандай курашиши ҳақида сўзлаб берди.

5 сентябрь 2020, 14:00 [Сиёсат](#)

29 июнь куни Президент фармони билан Коррупцияга қарши курашиш агентлиги [ташқил этилди](#). Давлат органининг вазифаларига коррупциянинг олдини олиш ва унга қарши курашиш соҳасида давлат сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш киради.

Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори Акмал Бурханов «Газета.uz»га берган интервьюсида аввалги лавозимларида коррупцияга қарши қандай курашганлиги, коррупцияни қўзғатувчи омиллар, қонунчиликдаги бўшлиқлар, ходимларни ишга қабул қилиш жараёнларининг қандай ўтаётганлиги ва агентликнинг коррупцияга қарши курашиш режалари ҳақида гапириб берди.

— 2014 йилдан 2019 йилгача бўлган даврда сиз воқеаларга бой йўлни босиб ўтдингиз. 2014 йилдан Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати эдингиз. 2017 йилда сиз «Тараққиёт стратегияси» марказининг ижрочи директори этиб тайинландингиз. Сўнг «Юксалиш» умуммиллий ҳаракатига раҳбарлик қилдингиз. Шу вақт ичида сиз коррупция билан боғлиқ ҳолатларга дуч келдингизми ва янги лавозимга ўз тажрибаларингиздан келиб чиқиб, қандай амалиётни татбиқ қиляпсиз?

— Ҳа, афсуски, нафақат профессионал даражада, балки кундалик ҳаётда ҳам коррупция ҳолатларига дуч келдим.

Акмал Бурханов
Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори

"Газета.uz"да реклама

«Тараққиёт стратегияси» марказида ва «Юксалиш» умуммиллий ҳаракатида биз долзарб масалаларни кўтаришга ҳаракат қилардик. Фаолиятимиз йўналишларидан бири ислохотларнинг бориши ва давлат дастурларининг амалга оширилиши устидан жамоатчилик мониторингини амалга ошириш эди. Биз ҳар ой амалга оширилган ишлар тўғрисида ҳисобот

тақдим қилардик, парламент ва ҳукуматга давлат дастурининг қандай амалга оширилганлиги тўғрисида таҳлилий маълумотларни тақдим этардик.

Фуқаролик жамияти институти сифатида биз ҳақиқий ҳолатни кўрсатардик, қаердадир кечикишлар бўлган, қаердадир дастур ўз вақтида бажарилмаган ёки қониқарсиз бажарилган. Ўшанда вазирликлар ва идоралардан, ҳокимликлар даражасида уларнинг камчиликлари ва уларнинг номлари тилга олинмаслигини сўраб менга қўнғироқлар бўларди. Ўйлашимча, бу ҳам шубҳасиз коррупция ҳолатидир.

Бундан ташқари, биз коррупция мавзусида ёки бошқа йўналишларда турли хил тадқиқотлар ўтказардик, жамоатчилик фикрини ўрганардик. Натижаларни кенг оммага эълон қилганимизда, баъзи бир давлат амалдорлари томонидан «насиҳат ўқиш» йўли билан менга хато қилаётганим ва бундай қилмаслигим кераклигини уқтиришга қаратилган таҳдидлар бўлган. Бу каби ҳолатлар ҳам амалиётда учраган.

— Ўшанда коррупцияга қарши қандай чораларни қўллагандингиз? Улар ўз самарасини кўрсатдимиди?

— Аввало, ўзим учун шундай хулоса чиқардим: мониторинг жараёни фақатгина менга боғлиқ бўлмаслиги керак. Жараёнда бир ёқламалик ва бошқа тушунмовчиликлар келиб чиқмаслиги учун, айниқса вилоятлар ва кичик ҳудудларда фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан биргаликда мониторинг тадбирларини ташкил қилдик. Бошқа жамоат тузилмалари ва мустақил инсон ҳуқуқлари ташкилотлари вакилларидан иборат ишчи гуруҳлар туздик.

Қийин вазиятда қолмаслик учун **барча фаолиятнинг шаффофлиги ва ошкоралигини таъминлаш зарурлигини** тушундим. Шунда мен ҳаммага «Менинг бунга алоқам йўқ. Бу ерда ҳамма ишлади. Бирор нарсани яширишнинг иложини қилолмасдим», деб айтишим мумкин эди.

Фаолиятимиз («Тараққиёт стратегияси» маркази, «Юксалиш» умуммиллий ҳаракати" ва Коррупцияга қарши курашиш агентлиги) давомида ходимларни ишга қабул қилишдан тортиб, бошқарув ёки молиявий қарорларни қабул қилишгача биз имкон қадар очиқ бўлишга ҳаракат қилдик ва ҳаракат қилмоқдамиз. Биз ҳар доим жамоатчиликка таянамиз. Ҳар бир ишимиз тўғрисида ОАВни хабардор қилдик, барча ишларимизни намоён этдик.

Очиқлик — коррупциянинг олдини олишнинг асосий омилларидан биридир.

Яна бир мисол, Сардобадаги фалокатдан сўнг, Адлия вазирлиги билан биргаликда хайрия акциясини ташкил қилдик ва махсус ҳисоб рақамини очдик. Биз ҳар куни жамоатчиликка қаердан ва қанча пул келиб тушаётгани ҳамда нимага сарфланаётгани тўғрисида маълумот бериб турдик. Бу ишларнинг барчаси жамоавий ҳал қилинди ва воқеа жойига чиқилди. Мен ўзим икки марта бориб, йиғилган нарсалар ва маблағлар қаерга ва кимга берилганини назорат қилдим.

— Сиз «Тараққиёт стратегияси» марказига ва кейинчалик «Юксалиш» ҳаракатига улар ташкил қилинган даврларда раҳбарлик қилдингиз. Энди сиз Коррупцияга қарши курашиш агентлигининг директори этиб тайинландингиз. Сиз бошқарган олдинги ташкилотларнинг ҳар бири бугун фаолиятини фаол давом эттирмоқда.

Сизнингча, раҳбар қандай ишлаши керак, у ишдан кетганидан кейин ҳам тизим узилишларсиз ишлаши учун ташкилотда қандай «мерос» қолдириш керак?

— Афсуски, Ўзбекистонда ҳамма нарса шахсга боғлиқ. Агар биз кимнидир яхши билсак, у қаерда ишлашидан қатъий назар, демак ўша ерда иш яхши кетяпти деб ўйлаймиз. Бундан ташқари, биз ҳар доим «қўл бошқаруви» деб номланган қарорларни ва охир-оқибат қоидага айланадиган истисно ҳолатларини оқлаш учун минглаб баҳоналарни топамиз. Бундай бўлмаслиги керак, биз, албатта, етарлича эгилувчан тизимни яратишга интилишимиз керак.

Масалан, Япония бош вазири Синдзо Абэ яқинда истеъфога чиқди. Япония жамиятида бу борада алоҳида ташвишланиш ҳолатлари ва ноаниқлик ҳисси йўқ. Чунки уларда тизим бор. У ерда ким бош вазир бўлиши муҳим эмас, чунки тизим — мувозанатларнинг самарали тизими ва қарорларни қабул қилиш механизми барча соҳаларда бирдек ишлайди. Масалан, мен Япониядаги университетда ишлаганимда, раҳбарият кўп марта ўзгарган. Раҳбарлар ҳар икки йилда алмаштирилади, аммо ходимлар таркиби ўзгармайди. Мамлакатимизда кимдир вазирлик ёки идорада ўзгарганда, ҳамма «менга нима бўлади», «қандай раҳбар келади» деган бесаранжом хаёллар билан юришни бошлайди. Афсуски, тизим мавжуд эмас.

Марказда ҳам, «Юксалиш»да ҳам мен тизимнинг ишлаши, жамоанинг ишлаши ва менга ҳеч нарса боғлиқ бўлмаслиги учун қўлимдан келганича ҳаракат қилдим. Албатта, ташкилотнинг юзи сифатида мен жуда кўп чиқишлар қилардим, аммо орқамда жамоа бор эди ва мен кетганимдан кейин ҳам ушбу тизим ишляпти. Ҳамма ерда, барча йўналишларда худди шундай бўлиши керак.

Қандай қилиб, тизим ҳали ҳам бирдек ишлашига эришилди? Чунки, сизни ишонтириб айта оламанки, ҳеч қачон ёлғиз қарор қабул қилмасдим. **Қарор қабул қилишда ҳамма иштирок этади, барчада ташкилот тақдирига дахлдорлик ҳисси бор эди.** Барчада интилиш бор эди: агар раҳбарият ким бўлишидан қатъий назар ходим ўз қобилиятини намоён қилса ва ишини кўрсата билса, унда ўсиш имкони бор эди.

Афсуски, кўпинча биздаги давлат органларида баъзи масалаларни ҳал қилиш фақат қайсидир бир мансабдор ёки ходимга боғлиқ бўлиб қолади. Шундай ҳолатлар бўладигани, қайсидир ташкилотларга маълум бир ҳужжатлар юзасидан қўнғироқ қилганимизда, бизга «бу масала билан фалон киши шуғулланади, лекин ҳозир у йўқ. Келганида сиз билан боғланади» деб жавоб беришади. Мана, ҳамма нарса шахсга боғлиқ.

Масалан, Японияда барча йўналишларда ким масъул эканлигини билмайсиз. Ҳатто қарорлар ва ҳужжатларда ҳам ким нима учун масъуллиги ёзилмайди. Яъни, у ерда бутун жамоа ишлайди. Иш натижалари ва қабул қилинган қарорлар учун ҳамма бирдек жавобгар. Ва уларда қарорлар пастдан

юқорига қараб қабул қилинади. Яъни, энг қуйи даражадагилар қандай қарор қабул қилинишини билишади. Барча қарорлар пастдан чиқиши сабабли, ходимларнинг барчаси дахлдорликни ҳис қилади. Бу ҳолатда раҳбарият учун ҳам ижро осонроқ кечади, чунки қарорни ишлаб чиқишда ҳамма бирдек қатнашган.

Бизда, масалан, ҳокимликлар ходимлари кўпинча қайси қарор ёки фармойиш қарор қабул қилинишини билмайдилар, улар ҳужжат эълон қилинганидан кейингина ўзгаришлар ҳақида билиб оладилар.

— Коррупцияга қарши курашиш тўғрисидаги қонунда коррупцияга таъриф берилган. Умуман коррупция нима ва коррупциянинг қандай турлари бўлиши мумкин?

— Коррупциянинг жуда кўп турлари мавжуд. Биз шундай муаммоли вазият билан тўқнаш келдикки, ҳатто ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларида ҳам коррупцияга оид ҳуқуқбузарликларга нисбатан турли хил ёндашувлар мавжуд. Баъзи идоралар қайсидир ҳуқуқбузарликларни коррупция деб билишади, баъзилари эса йўқ. Шунинг учун аввало қайси ҳуқуқбузарлик ёки қайси ҳаракат коррупциявий ҳолат эканлигини аниқлаш керак.

Бир воқеа бўлган эди: ҳоким мухташам тадбир ўтказган. Бу коррупциями ёки йўқми? У тадбир учун ёки қайсидир бир санъаткорнинг хизматлари учун шахсий маблағларидан тўлаганини таъкидлаши мумкин. Агар қонунчиликка мурожаат қилсак, унинг ҳаракати коррупция ҳолатими ёки йўқми, аниқлай олмаймиз.

Масалан, бизда турли сабаблар билан совғалар бериш ҳолати кўпинча ҳукумат амалдорини ўз томонига оғдириш ёки пора сифатида қабул қилинмайди. Чет мамлакатларда эса, агар давлат хизматчиси кимдирдан совға оладиган бўлса, бу ҳолда совға берувчи унга бўй сунувчи ёки ундан боғлиқ бўлиши шарт эмас, бу ҳолат лавозим суистеъмоли сифатида коррупция ҳолатига текшириш учун сабаб ҳисобаланади.

Менимча, давлат мулки ёки мақомини суистеъмол қилишнинг ҳар қандай кўриниши коррупция деб баҳоланиши керак. Бошқача қилиб айтганда, коррупцияга оид ҳуқуқбузарлик тушунчаси мансаб ваколатини суистеъмол қилиш ва белгиланган тартиб ва тақиқларни бузиш билан боғлиқ бўлган кўплаб жиноий, маъмурий ва интизомий ҳуқуқбузарликларни қамраб олади.

Афсуски, бизнинг қонунчилигимизда, масалан, Жиноят кодексида коррупцияга қарши курашиш бўйича алоҳида бўлим йўқ. Унда ҳамма нарса иқтисодий призмадан ўтади. Асосий эътибор иқтисодий жиноятчиликка қаратилган. Агар етказилган зарар қопланган бўлса, деярли барча иқтисодий жиноятлар учун озодликдан маҳрум қилиш тарзида жазо тайинланмайди ва баъзи ҳолларда эса ҳатто жазодан озод қилиш кўзда тутилган. Бошқа мамлакатлар мисолида лавозим жиноятларига нисбатан жамоатчилик

нафрати, давлат ишлари билан шуғулланишдан умрбод махрум бўлиш каби қатъийроқ санкциялар ва мурасим муносабатни кўрамиз.

— Халқимиз орасида «таниш-билиш» деган тушунча мавжуд. Ғарб мамлакатларида «networking» тушунчаси бор. «Таниш-билишчилик» ва «networking» ўртасида қандайдир чегара борми?

— «Таниш-билишчилик» ва «нетворкинг» ўртасида аниқ фарқ бўлиши керак. Нетворкинг ҳар доим яхши, ривожланган мамлакатларда, агар одамда нетворк — шахсий алоқалар бўлса, унинг ишлари яхши ривожланади. Аммо, бу ҳеч қандай тарзда манфаатлар тўқнашувини юзага келтирмаслиги лозим.

Масалан, ривожланган мамлакатларда ҳар бир давлат идораси ва хусусий ташкилотда манфаатлар тўқнашувининг аниқ тушунчаси мавжуд. Бизда ҳамма нарса аралшиб кетган — «таниш билиш» ҳам, манфаатлар тўқнашуви ҳам, биз ўзимиз ҳали охиригача чегара қаерда ўтганлигини тўлиқ англаб етмаганмиз. Афсуски, барчамиз «таниш-билиш» бу менталитет деб айтаемиз. **Аммо маданиятимиз ва урф-одатларимизни давлат хизмати билан адаштирмаслигимиз керак.**

Масалан, биз агентлигимизга ишга қабул қилиш учун танлов эълон қилганимизда, бизга жуда кўп кўнғироқлар бўлди, жумладан, юқори амалдорлардан ҳам. Улар: «Буни ишга ол, у қобилиятли, сенга шунақа одамлар керак, ишончли ва билган одамларни ишга олиш керак» дейишарди.

Мен «Агар у қобилиятли бўлса, унда бизда жамоат комиссияси бор, синов жараёнлари мавжуд. Мен кимни ишга олиш ва олмаслик тўғрисида қарор қабул қила олмайман ёки буюра олмайман», деб жавоб берардим.

Улар шуни тушунишлари керакки, айнан Коррупцияга қарши курашиш агентлиги шаффоф тузилма бўлиши керак, биз холислигимиз ва адолатимизга шубҳа қилиниши учун сабаблар ёки ишоралар яратишга ҳаққимиз йўқ. Аммо, афсуски, ҳатто мансабдор шахслар, давлат органлари вакиллари ҳам бу фарқларни тўлиқ англамайдилар.

Бунинг учун нафақат қонуний, балки тизимли ёндашув ҳам талаб қилинади. Қонунчиликка бирор нарсани киргизиш жуда осон. Аммо биз ҳаммани давлат ишлари ҳеч қачон хусусий ишлар билан тўқнашмаслиги кераклигига ишонтиришимиз керак.

— Сизнингча, Ўзбекистонда коррупцияни қўзғатувчи омилларга нималар киради? Коррупция элементларининг пайдо бўлишига нималар таъсир қилиши мумкин?

— Бизнинг таҳлилларимиз шуни кўрсатадики, Ўзбекистонда коррупциянинг ривожланишига таъсир қилувчи учта асосий омил мавжуд.

Биринчидан, етарли бўлмаган очиқлик ва маълумотнинг йўқлиги. Давлат идораларининг ёпиқлиги сабабли оммавий ахборот воситалари ҳам ўз вазифаларини тўлиқ бажара олмайдилар. Хорижий тажриба шуни кўрсатадики, ошкоралик коррупциянинг олдини олувчи биринчи омиллардан саналади. Агар давлат идораси ёки мансабдор шахс жамоат олдида ўз фаолияти тўғрисида — молиявий масалалардан тортиб ишга қабул қилинишгача ҳисобот берса, бу коррупцияни камайтиришга ёрдам берувчи очиқлик бўлади.

Иккинчидан, фуқаролик жамияти иштирокининг етишмаслиги. Ҳукумат идораси, ҳаттоки бизнинг агентлигимиз ҳеч қачон фуқаролик жамияти иштирокисиз коррупцияга қарши самарали кураша олмайди. Бунинг учун эса кучли фуқаролик жамияти зарур. Аммо мен фуқаролик жамияти умуман ишламайди деб айта олмайман, ижобий ўзгаришларни барчамиз гувоҳи бўляпмиз. Бироқ, барибир давлат фуқаролик жамиятига кўпроқ суяниши, унга ёрдам бериши ва рағбатлантириши керак. Агар давлат коррупцияни илдизига болта уришни истаса, фуқаролик жамиятининг кўмаги давлатнинг ўзи учун муҳим ёрдамдир. Нафақат агентлик яратиш, балки бу ишга фуқаролик жамиятини жалб қилиш ҳам муҳимдир.

Учинчидан, жазосиз қолиш ҳисси. Албатта, қонунчилигимизда порахўрлик учун жазо чоралари кўзда тутилган. Аммо маълум вақт ўтгач, биз пора олганларни яна давлат органларида, қайсидир ташкилотларда кўрамиз. Одамлар бундай жиддий қонунбузарлик ҳам қораланмайди ва ҳатто қаердадир кечирилади деган фикрга бориши мумкин. Кимдир, демак, менга

ҳам мумкин деб ўйлайди, агар қўлга тушсам ҳам, икки ёки уч йил ўтириб чиқаман ва давом этаман деган ҳаёлга боради. Бу ҳам муҳим омил.

Қаттиқ жазо ва оқибатлар бўлиши керак. Шахсан мен коррупционер амалдорларнинг амнистия қилиниши ва уларни иш учун қайта тикланишларига қаршиман. Лавозим жиноятлари, айниқса порахўрлик учун жазо бошқаларни бу йўлдан қайтарувчи намуна бўлиши керак.

Бошқа давлатларда коррупция қаттиқ жазоланаётганини кўряпмиз. Масалан, Японияда, ҳар доим ҳам жиноятга олиб келмайдиган кичик бир расмий қоидабузарлик учун амалдор истеъфога чиқади. У жарима тўлаши мумкин, аммо у давлат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқидан умрбод маҳрум бўлади.

— Сўнгги интервьюларингиздан бирида сиз қонунчилик даражасида коррупциянинг гуллаб-яшнаши учун шароитлар мавжуд, деган эдингиз. Мисоллар келтира оласизми? Бундан ташқари, коррупция даражасини пасайтириш учун қонунчиликка қандай ўзгартиришлар киритилиши керак?

— Аввало, биз давлат идоралари вакиллари учун пора олиш имкониятини беряпмиз. **Қоғозбозлик жараёнлари жуда кўп** — лицензиялаш, рухсатнома бериш жараёнлари — бу давлат идоралари вакиллари фойдаланиши мумкин бўлган бошқарув ваколатларидир. Уларни сезиларли даражада камайтиришимиз керак.

Яқинда лицензиялашни қисқартириш тўғрисида давлатимиз президенти томонидан фармон имзоланди. Бу иш давом эттирилади. Лицензиялаш ва рухсатнома бериш жараёнлари айрим соҳаларда бўлиши мумкин, аммо бу давлат органлари орқали амалга оширилмаслиги керак, ҳеч бўлмаганда давлат-хусусий шерикчилик асосида иш юритиш лозим. Ҳамма нарса муомаласиз бўлиши учун инсон омилини барча даражаларда камайтириш керак. Рухсат беришдан хабар бериш жараёнига ўтиш керак.

Иккинчидан, **бизда давлат хизмати тўғрисида қонун йўқ**, бу соҳада ягона қонунчилик базаси мавжуд эмас. Ягона тақиб ва чекловлар, қафолатлар ва жараёнлар ўрнатилмаган, манфаатлар тўқнашувини ҳал қилиш тизими тартибга солилмаган. Бундай ҳуқуқий бўшлиқда ҳар қандай вазирлик ишга қабул қилиш бўйича ўз қоидаларини ишлаб чиқади, билганича танлов ўтказди ва баъзи ҳолларда ходимлар ҳеч қандай танловсиз ишга қабул қилинади. Менимча, қонунни қабул қилиш вақти келди, қонун лойиҳаси сезиларли даражада яхшиланди.

Учинчидан, **қонунда бўшлиқлар ва мансабдор шахсларнинг маъмурий қарорлари учун жуда катта майдон мавжуд**. Бунинг ёрқин намунаси — Маъмурийжавобгарлик тўғрисидаги кодекс. Масалан баъзи маъмурий ҳуқуқбузарликлар базавий ҳисоблаш миқдорининг 5 дан 10

бараваригача жарима тўлаш керак. Нега аниқ 10 бараварэмас? Натижада, давлат хизматчисида жарима миқдорини камайтириш учун пора талаб қилиш имконияти мавжуд.

Аниқ жазо чоралари кўрсатилиши лозим. Баъзи мамлакатларда фуқаролар аниқ билишади, агар улар қандайдир қонунбузарлик содир этсалар, улар маълум миқдорда жарима тўлайдилар.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенати билан биргаликда биз бундай коррупция бўшлиқлари мавжуд бўлган қонунларни инвентаризация қилиш бўйича ишларни бошладик. Биз уларни босқичма-босқич ёпамиз ва қонунчиликка ўзгартиришлар киритамиз. Бундан буён биз коррупцияга шароит яратадиган қоидалар ва меъёрларни аниқлаш бўйича коррупцияга қарши экспертиза самарадорлигини назорат қиламиз.

— Қандай қилиб одамларни пора бермасликка ишонтириш мумкин? Коррупцияга қарши тура олиш онг ости даражасигача чиқиши учун қандай тизимли чоралар кўриш зарур?

— Биз одамларни фақат амалий чоралар билан ишонтира оламиз. Яъни, улар ўзларининг намуналарида, амалда, масалани пулсиз ҳам ҳал қилиш мумкинлигини кўришлари керак. Шундай экотизимни яратишимиз керак.

Бунинг учун, авваламбор, инсон омилини бутунлай чиқариб ташлаш керак. **Фуқаро ва давлат идораси ўртасида давлат хизматларини кўрсатишда заррача инсон омили бўлмаслиги керак.**

Шаффоф тизим ва очиқ маълумотлар бўлиши керак. Масалан, автомобилларга давлат рақамларини сотиш. Умуман олганда, мен барча рақамлар очиқ сотувда сотилиши тарафдориман. Айтайлик, менга «113» рақами ёқди. Ушбу рақам сотилмайди. Аммо, агар ходим менга аниқ шу рақам кераклигини билса, у пора талаб қилиши мумкин. Шунинг учун ҳамма нарса шаффоф бўлиши керак. Агар кимдир бино ёки ер сотиб олмоқчи бўлса, ҳамма билиши учун барча маълумотлар интернетда бўлсин.

Барча давлат идоралари оддий фуқароларнинг пуллари, даромадлари ва солиқлари ҳисобига мавжудлигини билишлари керак.

Албатта, бунда фуқаролар ҳам фаол иштирок этишлари керак. Улар ҳар қандай коррупция содир этилган ҳолатлар тўғрисида хабардор қилишлари шарт. Фуқаролар хабардор бўлиши, маълумотлар текширилиши ва ҳар бир мурожаатга жавоб бўлиши учун давлат идоралари махсус тизим яратиши керак.

— Сизнингча, бизнинг халқимизда солиқ тўловчилар ўз ҳуқуқларини тўлиқ тушуниб етишадими? Одамлар, давлат улар

томонидан тўланадиган солиқлар туфайли мавжуд эканлигини билишадими?

— Афсуски, ҳар доим ҳам эмас. Албатта, шаҳарларда ва таълим олган фуқаролар буни тушунишади, улар мансабдорлардан ўзларининг бевосита вазифаларини бажаришни талаб қилишни билишади. Аммо ҳудудларда, афсуски, ҳамма нарса бошқача, кўпинча давлат хизматчилари фуқаролар олдидаги бурч туйғусини англамайдилар.

Ҳар бир инсон, фуқаролик жамиятининг ҳар бир вакили буни талаб қилиши керак ва давлат идоралари буни ҳис қилиши керак. Давлат хизматчиси ўз лавозими, маоши ва оиласининг келажаги бюджет маблағлари ҳисобидан шаклланадиган давлат хизматига боғлиқлигини, бюджет маблағлари эса асосан солиқлар ҳисобидан шаклланишини билиши керак. Буни ҳамма тушуниши керак.

— Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори этиб тайинланганингизга бир ойдан ошди. Интервьюларингиздан бирида сиз, бирламчи вазифангиз аввало мамлакатдаги коррупция ҳолатини баҳолашдан иборатлигини айтдингиз. Агентлик ушбу йўналишда биринчи қадамни ташлай олдими?

— Албатта, бизда ҳали ишчилар йўқ, аммо ҳамкор ташкилотларимиз — Бош прокуратура, Адлия вазирлиги, бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари, Президент ҳузуридаги давлат хизматларини ривожлантириш агентлиги, Ҳисоб палатаси ва халқаро ташкилотлар ёрдамида таҳлилни бошладик.

Биз ҳамма йўналишларда таҳлил қилишни бошладик. Фаолиятимизнинг биринчи натижаси 27 июль куни президент ҳузурида бўлиб ўтган йиғилиш бўлди. Унда коррупцияга қарши курашишнинг асосий йўналишларидан бири сифатида «яширин иқтисодиёт»ни қисқартиришга эътибор қаратилди. **«Яширин иқтисодиёт» коррупцияга асосланади, коррупция эса ўз навбатида яширин иқтисодиётнинг асосий таркибий қисмидир.** Улар доимо бирга юришади. Биринчи марта давлат раҳбарияти даражасида бизнинг маҳаллий ва халқаро экспертларнинг таҳлиллари натижалари - «яширин иқтисодиёт» улуши 48 фоизгача етиши эълон қилинганидан хурсанд бўлдим.

Биз ҳам «яширин иқтисодиёт»ни қисқартириш ва коррупциянинг олдини олиш бўйича таклифлар билдирган эдик. Ушбу йўналишда биз йил охирига қадар барча вазирликлар, идоралар ва соҳаларда коррупцияга қарши механизмлар жорий этилишига эришдик.

Коррупциядан қайси соҳалар кўпроқ зарар кўраётганини билиш учун биз кўплаб соҳаларни ўрганиб чиқдик. Афсуски, бугунги кунда коррупция ҳолатлари нафақат кундалик ҳаётда, балки давлат даражасида ҳам, кўпроқ

давлат харидлари тизимида аниқланмоқда. Шунинг учун биз Коррупцияга қарши курашиш бўйича миллий кенгаш олдига иккита масалани кўйдик: **давлат харидлари ва соғлиқни сақлаш соҳасида коррупциянинг олдини олиш бўйича ишни бошлаш**. Кенгаш қарори билан ишчи гуруҳлар тузилди.

Бундан ташқари, биз Миллий Кенгашни коррупцияга қарши курашнинг беш йиллик миллий стратегиясини қабул қилиш кераклигига ишонтара олдик. Халқаро ташкилотлар иштирокида ушбу ҳужжатни ишлаб чиқиш бўйича ишлар аллақачон бошланган.

— Президент чет эл давлатлари, жумладан Жанубий Корея, Сингапур ва Европа давлатлари тажрибасини ўрганишга эътибор қаратишингизни сўради. Ушбу мамлакатлар стратегиясининг қайси элементларини Ўзбекистонга мослаштириш мумкин?

— Президент фаолиятимизнинг биринчи кунлариданоқ Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашиш тизимини жорий этишнинг энг яхши йўлини топиш учун хорижий тажрибани ўрганишни буюрди. Халқаро ташкилотлар бизга Сингапур, Жанубий Корея ва Европа мамлакатларидан мутахассисларни жалб қилишда ёрдам беришди. Улар коррупцияга қарши курашиш бўйича катта тажрибага эга. Ҳозир биз ушбу мамлакатлар тажрибасини ўрганмоқдамиз.

Масалан, Сингапурда коррупцияга қарши ислохотлар бошланганда, аввало, қонунчилик базаси ислоҳ қилинган. Ҳеч қандай жазо чоралари кўрилмаган, аммо қонунчиликдаги барча бўшлиқларни ёпишга қаратилган қонунчилик инвентаризацияси бошланган. Агар биз қонунчиликни Сингапур тажрибасидан олсак, Малайзиядан жиноий жараёнлардан мисоллар оламиз. Жанубий Корея тажрибасидан биз давлат хизматини ўрганамиз, Европа мамлакатларидан эса давлат харидлари, декларациялаш жараёнлари амалиётларини ва бошқаларни оламиз.

Яъни, бирор бир мамлакат тизимини тўлиқ қабул қиламиз, деб айтолмайман. Биз фақат Ўзбекистонда жорий этилиши мумкин бўлган энг яхши тажрибани оламиз.

— Ягона давлат стратегиясини қабул қилишда у ёки бу вазирлик / идоранинг ўзига хос хусусиятлари инобатга олинадими?

— Барча давлат органлари учун мажбурий бўлган ягона стратегия қабул қилинади ва уларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб, улар ўзларининг коррупцияга қарши механизминини ишлаб чиқадилар. Биз биринчи босқични бошлаб бўлдик. Барча давлат идоралари ўз бўлимларида коррупцияга қарши курашиш бўйича ўзларининг йўл хариталари ва дастурларини ишлаб чиқдилар. Ҳисоб палатаси, Адлия вазирлиги ва Бош

прокуратура билан ҳамкорликда ишчи гуруҳ туздик ва «Йўл хариталари» лойиҳаларини такомиллаштирдик.

Биз йил охирига қадар татбиқ қилиниши керак бўлган 26 та «Йўл харитаси»ни ишлаб чиқдик. «Йўл харитаси» танлов асосида ишга қабул қилиш, одоб-ахлоқ қоидалари, тақиқлар ва чекловлар, шу жумладан совғалар, манфаатлар тўқнашувини декларациялаш ва ҳал қилиш механизмлари, давлат харидларининг шаффоф механизми ва очиқлигини таъминлашни ўз ичига олади. Ишончим комилки, бундай ички назорат тизимларининг жорий этилиши коррупция хавфини сезиларли даражада камайтиради.

Шунингдек, 2 йилга мўлжалланган Давлат дастури ва 5 йилга мўлжалланган стратегия қабул қилингандан сўнг ҳар бир вазирлик ва идора ўз режаларини ишлаб чиқади ва бошқа вазирликлар билан мувофиқлаштиради. Ушбу дастур ҳужжатлари, албатта, қонунчиликдаги ўзгаришларни ҳам назарда тутаяди, улар комплекс характерга эга бўлади.

— Агентликнинг вазифаларига давлат хизматчиларининг молмулки ва даромадларини декларациялаш киради. Сиз бир суҳбатда мазкур механизмни 2021 йил бошида ишга туширишни режалаштираётганингизни айтган эдингиз. Бу йўналишда олиб бораётган ишларингизни қандай баҳолайсиз? Механизм «Давлат

хизматлари тўғрисида"ги қонун лойиҳаси талабларини ҳам инобатга оладими?

— Қонун лойиҳаси бўйича ишчи гуруҳ таркибига кўплаб вазирликлар ва идоралар, Солиқ қўмитаси, Молия вазирлиги, Бош прокуратура, Адлия вазирлиги, бизнинг агентлигимиз, Республика Давлат хизматлари ривожлантириш агентлиги вакиллари киради. Шунингдек, чет эллик мутахассислар ҳам жалб қилинган.

Ушбу тизимни 2021 йил 1 январдан бошлаб ишга тушириш учун биз бир вақтнинг ўзида платформани ишлаб чиқишимиз керак. Ҳозир биз мазкур платформа қайси ташкилот негизида бўлиши устида бош қотирыпмиз. Давлат солиқ қўмитасининг мавжуд ахборот тизимлари асосида платформа яратиш имконияти тўғрисида фикр билдирилмоқда, қўмита умумий декларациялашда маълум тажрибага эга, бу масала муҳокама қилинмоқда. Бир ой ичида биз қонун лойиҳасини якунлаб, Президент Администрациясига топширишимиз керак.

— Агентлик барча давлат органларида коррупцияга қарши ички назорат «compliance control» (комплаенс-контроль) тизимини жорий қилиши керак. Ушбу тизим тўғрисида гапириб берсангиз.

— Compliance-control — қандайдир мунособатлар юзага келганда ҳуқуқий ва молиявий хатарларни баҳолаш ва бошқариш учун ички тизимдир. Энг муҳими, шу йўл билан коррупцияга мойил бўлган фаолият йўналишларини аниқлаш ва таҳлил қилишнинг самарали механизмларини яратиш мумкин. Шунингдек, бу тизим турли хил репутацион таҳдидлардан ҳар томонлама ҳимояни таъминлайди. Яъни, бу давлат органининг ички қоидалари. Умумий қабул қилинган халқаро стандартлар асосида ҳар бир ташкилотда compliance control тизимлари бўлиши керак.

Оддий қилиб айтганда, бу ички хавфсизлик тизими. Афсуски, бизда бундай тизим асосан ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларида бўлган. Негадир коррупция ходисалари фақат ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларида мавжуд деб ўйланган.

2021 йилдан бошлаб барча давлат идораларида compliance control тизимини амалга оширилиши учун сиёсий ирода ва мамлакат раҳбариятининг кўрсатмаси мавжуд. Бунда нафақат ўзининг хавфсизлиги, балки коррупцияга қарши мувофиқлик тизими ҳам ҳисобга олинади. Чет давлатларда, айниқса бизнес тузилмаларида бу одатий ходиса.

Кўплаб давлат идоралари бу борада иш бошладилар, улар ўзлари compliance control тизими учун махсус бўлинмалар яратиш ташаббуси билан чиқдилар. Келгуси йилдан бошлаб биз барча вазирлик ва идоралар учун ушбу тизимни татбиқ этиш ва алоҳида compliance control бўлимини очишни мажбурий қилмоқчимиз. Токи, бирор ташкилотда ишлашни истаган киши қонундан ташқари қандай ўйин қоидалари борлигини, у ёки бу ташкилотда

ишлаш учун қандай мутахассис бўлиши кераклигини билиши учун алоҳида тизимга эга бўлсин.

— Коррупцияга қарши кураш комплекс ёндашувга эга бўлиб, унда мустақил судлар муҳим роль ўйнайди. Мустақил судларнинг ролини ушбу вазифада қандай баҳолайсиз?

— Судлар жуда муҳим роль ўйнайди. Аввало, биз судлар ва судьяларнинг мустақиллигини таъминлашимиз керак. Сўнгги тенденциялар ва ўзгаришлар шуни кўрсатадики, айнан коррупцияга қарши курашда суд тизимида муҳим ислохотлар амалга оширилмоқда.

Судьяларнинг мустақиллигини таъминлаш нуқтаи назаридан судьянинг ваколат муддати муҳим роль ўйнайди.

Уч йил муқаддам инқилобий ислохот бўлиб ўтди, судьяларга умрбод ишлашга рухсат берилди: биринчи муддат беш йил, иккинчи муддат 10, бенуқсон хизмат қилган тақдирда эса учинчи муддатдан бошлаб у умрбод тайинланиши мумкин. Бу ҳам катта силжиш. Аммо биз ҳали ҳам ишлашимиз керак. Масалан, ротация — ўрин алмашиш тизимини жорий қилиш керак. Японияда судьялар ҳар икки йилда бир марта ўзгариб туради.

Охирги пайтлар судьяларни танлаш жараёни ҳам очик ўтказилаётганини кўряпмиз. 5–6 йил олдин танлов жараёни ошкора бўлмаган ҳолатлар бўлган. Энди эса судьялар ҳамжамияти вакилларида иборат махсус Суд кенгаши тузилди, улар судья ким бўлишини ўзлари ҳал қиладилар. Танлов жараёнида қатнашиш учун оммавий ахборот воситаларига ҳам рухсат берилади.

Судьялар фаолиятининг шаффофлиги, уларнинг мустақиллиги, томонларнинг процессуал тенглиги ва суд қарорларининг қонунийлиги, асослилиги ва адолатлилигини текширишнинг аниқ процессуал механизми коррупцияга қарши самарали курашнинг асосий омилидир.

— Сиз CPI (Transparency Int.) рейтингида Ўзбекистоннинг мавқеини яхшилаш кераклиги тўғрисида бир неча бор таъкидлаган эдингиз. 2019 йил якунларига кўра, Ўзбекистон 180 та давлат орасида 153-ўринни эгаллаб турибди. Сизнингча, мамлакат қандай шароитларда бу рейтингда кўтарилади? Умуман, бу рейтинг нима учун муҳим?

— Коррупция нафақат давлатнинг ички сиёсатига, балки мамлакатнинг халқаро майдондаги обрўсига ҳам таъсир қилади. Коррупциянинг ҳолати халқаро алоқаларни яратиш, иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий-маданий соҳаларда салбий оқибатларга олиб келади. Шунинг учун халқаро рейтингдаги позицияларимиз яхши бўлиши учун ишлашимиз керак. Бу мамлакат тараққиёти ва демократиясининг барометри ҳисобланади.

Кўпчилик ҳозирда Ўзбекистон фақат халқаро рейтингдаги ўрнини яхшилашга интиломда, дейишади. Бу нотўғри фикр. Халқаро рейтингларда ўз мавқеимизни қачон яхшилаймиз? Фақат давлат ичидаги мавқеимизни яхшилаганимизда. Халқаро рейтинглар эса ушбу ишларимизнинг тан олиншидир.

Афсуски, биз коррупцияни қабул қилиш индексида 153-ўринни эгаллаб турибмиз. Обьектив равишда назар солсак, биз у ерда 120-ўринда бўлишимиз мумкин эди. Бурейтинг қандай тузилади ва маълумотлар қаердан олинади? Очиқ маълумотлардан. **Бизда эса очиқ маълумотлар умуман йўқ.**

Ҳозир биз маълумотлар нафақат агентликда ёки қайсидир бир ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ташкилотларда, балки барчада бўлишини таъминлаш учун иш олиб бормоқдамиз. Маълумотлар оммага ва жамоатчиликка, шу жумладан халқаро жамоатчиликка ҳам тақдим этилиши керак. Шунда ҳар хил рейтинглар ҳам ишончли, ҳам обьектив бўлади. **Ҳозирча биз бундай рейтинглардан хафа бўлолмаймиз ва уларни холис эмас деб айтолмаймиз, чунки айб бизда. Бизда ҳамма нарса етарли даражада очиқ эмас.** Бундан ташқари, агар биз кенг миқёсдаги очиқликни таъминласак, балки 120-ўринда бўлармиз ёки 170-ўринда бўлармиз.

Рейтинглар жуда муҳим. Биз миллий индексни жорий этишни режалаштиряпмиз. Кейинги йилдан бошлаб маълум бир вазирликдаги коррупция даражасини аниқлаш ва уларнинг раҳбарларини баҳолаш учун алоҳида идораларнинг коррупция мавжудлиги рейтингини ва мансабдор шахсларнинг рейтингини жорий этиш режалаштирилган. Биз ушбу рейтингларни вақти-вақти билан эълон қилишни режалаштиряпмиз ва шу билан халқаро ташкилотларга мамлакатимиздаги коррупцияни қабул қилиш даражасини баҳолашда ёрдам берамиз.

— Яқинда Вазирлар Маҳкамасининг қарори лойиҳасида коррупцияга оид ҳуқуқбузарликлар тўғрисида хабар бергани учун фуқароларни рағбатлантириш таклиф қилинган. Пул мукофоти миқдори пора миқдори ёки етказилган зарар ёки талон-тарож қилинган мол-мулкнинг қийматига боғлиқ бўлади — БХМнинг 3 бараваридан маблағнинг 10–15% гача. Бу коррупция даражасига қанчалик таъсир қилиши мумкин?

— Албатта таъсир қилади. Оддий мисол, Тошкентда йўл ҳаракати коидаларини бузиш факлари тўғрисида маълумот бериш тизими жорий этилди, бунинг учун пул мукофоти тўланади. Бу, албатта, таъсир кўрсатди ва йўл ҳаракати иштирокчиларини интизомли қилди.

Бундай амалиёт ҳукумат амалдори учун тўхтатувчи омил бўлади. Ўйлайманки, бу яхши самара беради, ҳеч бўлмаганда хорижий амалиётда бундай механизмлар ўзини оқлади.

— Агентлик бюджет харажатлари тўғрисидаги маълумотларни сўраш ва ўрганиш ҳуқуқига эга бўлди. Ушбу йўналишдаги ишлар жараёни ҳақида гапириб берсангиз.

— Аввало, бюджет харажатлари тўғрисидаги маълумотлар нафақат агентлик, балки барча фуқаролар учун ҳам очик бўлиши керак, биз бунга эришишимиз керак. Биз бошқа бюджет ташкилотлари билан биргаликда меъёрий-ҳуқуқий базани яратамиз, бу маълумотларни олишнинг аниқ механизми бўлади.

Яқинда пандемия оқибатларини юмшатиш учун мўлжалланган маблағлар талон-тарож қилинганлиги эълон қилинди. Ушбу пулларнинг сарфланиш жараёни устидан назорат ўрнатдик. Биз турли давлат идоралари билан боғландик, улар қаерга ва қанча маблағ сарфланганлиги тўғрисида маълумот беришга тайёр. Бундан буён бизда ўрнатилган тизим бўлади ва биз барча органларнинг харажатлари ва бюджет тушумларини кузатиб борамиз.

— Айтиб ўтганингиздек, сўнгги пайтларда кўпинча «Меҳр шафқат ва саломатлик», «Маҳалла» жамғармаларидан, Санитар-эпидемиологик фаровонлик марказидан ёки ишсизлик нафақаси маблағларини талон-тарож қилиш ҳолатларига тез-тез кўзимиз туша бошлади. Баъзи ҳолларда, бу ижтимоий ёрдамга муҳтож аҳоли қатлами учун давлат томонидан ажратилган пуллар эди. Мутахассислар ушбу жараёнда воситачилардан фойдаланмасдан, пулни тўғридан-тўғри муҳтожларга тарқатадиган механизмни ишлаб чиқишни таклиф қилишди. Нима учун бу жараёнда воситачиларнинг иштироки барибир қолди деб ўйлайсиз? Бундай вазиятларнинг олдини олиш учун нима қилиш мумкин?

— Бу ҳолат олдиндан тахмин қилинган вазият эди. Мен бошида пул миқдори жуда катта бўлса, васваса бўлади деб айтган эдим. Агар бу пул фавқулодда вазиятда ажратилса, васваса икки баравар кўпаяди. Тизимнинг йўқлиги виждонсиз кишиларга бундан фойдаланиш имкониятини яратди.

Охирги талон-тарож қилиш фактлари бизнинг тайёр эмаслигимизни кўрсатди. Статистик идораларда ҳам, камбағал фуқаролар билан ишлайдиган бошқа ташкилотларда ҳам кимнинг қандай ҳолатда эканлигини ҳисобга олиш тизими мавжуд эмас эди. Шунинг учун давлат бу пулни қайсидир ташкилотлар орқали ажратишга мажбур бўлди. Инсон омилини камайтириш учун бизда экотизим, платформа бўлиши керак.

— Сизнинг агентлигингиз коронавирусуга қарши курашга ажратилган маблағларни ўғирлаш ҳолатлари бўйича текширувни бошлади. Бу иш қандай олиб борилади?

— Аввало, биз Ўзбекистондаги пандемияни юмшатиш бўйича барча тушумларни ўрганмоқчимиз. Бу инқирозга қарши фондга тушган ҳуқумат

маблағлари. Иккинчидан, бу халқаро ташкилотларнинг маблағлари, грант маблағлари, шу жумладан халқаро молия ташкилотларининг кредитлари. Учинчидан, қайсидир фондлар ва хайрия ташкилотлари орқали ажратилган маблағлар. Биз буларнинг барчасини таҳлил қилмоқчимиз.

Агар талон-тарож қилиш фактлари аниқланса, улар учун жазонинг муқаррарлигини таъминлаймиз. Ҳозирнинг ўзида аниқланган фактлар бор, жиноий ишлар қўзғатилган, биз бу ишларнинг тергов жараёнини кузатиб борамиз. Охирида эса биз фуқароларга қанча маблағ ажратилганлиги ва қандай сарфланганлиги, кимни ва қандай қилиб жавобгарликка тортганимиз тўғрисида ҳисобот тайёрлаймиз. Энгмуҳими, биз ушбу маблағларни давлат хазинасига қайтарилишини назорат қиламиз.

— Сиз илгари пропаганда жамоатчилик билан ишлашнинг энг самарали усули эмас деб айтган эдингиз. Бироқ, агентликнинг олдида одамларнинг коррупция масаласида саводхонлигини ошириш ва коррупцияга нисбатан мурасасиз муносабатни шакллантиришвазифаси турибди. Пропаганда ва маърифат томонидан ёндашувнинг ўртасидаги фарқ нимада?

— Биз «коррупция — ёвузлик» деб айтсак ва уни барчага такрорласак, демак бу пропаганда бўлади. Одамларга коррупциянинг оқибатларини кўрсатиш эса маърифат томонидан ёндашув бўлади. Одамлар коррупция нафақат давлатга, балки оилаларга ва уларнинг келажагига зарар етказишини билишлари керак.

Одамларда дахлдорлик ҳисси пайдо бўлиши учун биз уларни коррупцияга қарши курашиш жараёни тўғридан-тўғри жалб қилишимиз керак. Бунинг учун янги ёндашувлар ва энг яхши амалиётлардан фойдаланишимиз зарур. Яқинда коррупция тўғрисида хабар берганларни моддий жиҳатдан рағбатлантириш тўғрисидаги қарор шундай мисоллардан биридир.

— Агентликка ходимларни ишга қабул қилиш қайси босқичда эканлиги, улар қайси мезонлар бўйича сараланганлиги тўғрисида гапириб берсангиз.

— Биз биринчи ўринда низомни ишлаб чиқдик, Адлия вазирлиги, Давлат хавфсизлик хизмати, Бош прокуратура, Президент маъмурияти, фуқаролик жамияти вакиллари ва психологлар таркибида махсус танлов комиссиясини туздик. Кейинчалик барча босқич натижалари комиссия вакиллари томонидан ҳал қилинди.

Ҳар бир лавозим учун аниқ мезонларни эълон қилдик. Аввало, бу маълум бир соҳадаги тажриба ва раҳбар лавозимидаги тажриба. Ҳаммаси

очик-ойдин эди. Ариза бериш жараёнида инсон омили йўқ эди, номзодлар хужжатларни интернет орқали онлайн топширишди.

13 мингдан ортиқ аризалар келиб тушди. Аввалига биз кўп одамлар ишлашга қизиқиш билдирганлиги ва улар орасидан муносибларини танлаш имкониятига эга бўлишимиздан хурсанд эдик. Аммо танлов жараёнида биз кўплаб номзодларнинг, яъни 90 фоиздан ортиғи бошланғич мезонларга мос келмаслигини англадик: етарли тажрибага эмас ёки бу соҳада ишламаган.

Охир оқибат, **13 минг номзоддан атиги 146 киши тест синовларига кўйилди.** Ижтимоий тармоқларда кимнидир йиқитганимиз, кейинги босқичга кам одам қабул қилингани юзасидан эътирозлар кўзга ташланди. Аммо бизда комиссия бор эди, мен ҳеч нарсани ҳал қилмадим. Баъзи ҳолларда биз номзодларнинг иш жойларидан тавсияномаларни сўраддик, биз барча маълумотларни ҳисобга олдик: у қандай мукофотларга эга, аввалги иш жойида нима хизматлар кўрсатган.

4 та йўналиш бўйича 50 саволни ўз ичига олган тест синовлари ўтказилди: коррупцияга қарши қонунчилик саводхонлиги (25 та савол), дунё ва Ўзбекистондагисиёсат (10 та савол), мантиқий фикрлаш (10 та савол), қолган 5 та савол тарих ва фалсафа фанларидан эди.

Дастлаб, комиссия 65 баллдан юқори балл тўплаган номзодлар кейинги босқичга ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилган эди. Аммо, тест натижалари шуни кўрсатдики, атиги 7 киши 65 баллдан юқори балл тўплаган. Шу сабабли комиссия ўтиш баллини 56 баллгача камайтиришга қарор қилди. Натижада 55дан юқори балл тўплаган 23 киши кейинги босқичга ўтди.

Умуман олганда, биз 30 та бўш иш ўрнига ишга қабул қилишимизни эълон қилгандик, афсуски, фақатгина 23 киши синовдан ўтди. Улар ҳали яна 2 босқичдан ўтишлари керак: психофизиологик тест ва суҳбат. Умид қиламанки, сўнгги босқичда имкон қадар кўпроқ номзодлар қолади.

Синовдан ўтмаган 123 киши кадрлар захирасига киритилди. Агар суҳбатдан сўнг биз кам одамни ишга олсак, унда бизда иккита сценарий мавжуд, қайси бирини танлашни комиссия ҳал қилади. Биз биринчи навбатда захира кадрларимиз билан боғланишни хоҳлаймиз, шунда улар яна синовдан ўтиш ёки кейинги босқичга ўтиш имкониятига эга бўлишади. Шундан сўнг, биз вақти-вақти билан бўш лавозимларга қўшимча танловларни эълон қиламиз. Шунинг учун, мен синовлардан ўта олмаганларга уларда ҳали имкон борлигини, биз улар билан боғланишимиз мумкинлигини айтмоқчиман.

Мен натижалардан жуда мамнунман. Ариза берганлар орасида танишларим жуда кўп эди: ким биландир бирга ишлаганман ёки қусдошларим. Улардан баъзилари ҳатто синовларга ҳам ўтмади, баъзилари эса тест синовлари пайтида муваффақиятсизликка учради. Ҳаммаси очик, ошқора ва ҳалол бўлганидан хурсандман.

— Барча коррупционерларга айтмоқчи бўлган гапингиз борми?

— Мен уларга қўлга тушган ва жазо муддатини ўтаб бўлган коррупционерларнинг тақдири ва уларнинг аҳволи қандай эканлигига эътибор беришлари, таҳлил қилишларини маслаҳат берардим. Агар улар белгиланган чегарадан ўтишса, уларни қандай тақдир кутаётганини тушунишлари керак. Бу нафақат унинг ўзи, балки бутун оиласи ва унинг келажак авлоди учун жазо ёки доғ бўлиб қолади.

Ҳозир шу ишни қилаётганлардан, тўхташینی илтимос қиламан, шунчаки атрофга назар солишсин ва бу қалтис йўлдан юрган одамлар, қуйи ёки юқори лавозимда бўлишидан қатъий назар, ҳозир қандай аҳволда эканлигини ва уларни нима кутаётганини билиб олишсин. Ўйлаб олиш учун бу етарли бўлиши керак.

Биламан, балки улар мени ҳеч ким қўлга туширмайди деб ўйлашаётгандир. Аммо бизнинг агентлик айбдорлар ҳар бир ҳуқуқбузарлик ва барча ноқонуний ҳаракатлар учун жазоланишини таъминлаш учун қўлидан келганича ҳаракат қилади.

Давлат Умаров суҳбатлашди.